

ÖZET

Günümüzde bütün dünyada kaçınılmaz bir hastalık durumunda olan yozlaşma küresel düzeyde yaşamın her alanında toplumsal gerçeklik olgusundan uzaklaştıran, insan temelli olan bir insan davranışdır. Siyasal işlemlere ilişkin olarak, siyasal yönetim ya da politika üretme sürecinde çıkar gözetilerek, yasal düzenlemelere ya da etik değerlere aykırı bir biçimde kullanılan kamu yetkisi de yozlaşmanın günümüzdeki yaygın bir kullanım türüdür. Gerek kökenbilimsel gerekse toplumbilimsel, siyasal ve düşünsel yönleriyle temellendirmeye çalışılan 'yozlaşma' olgusunu bireysel, toplumsal, ulusal ve uluslararası boyutlarıyla oyunlarının temel izleğine yerleştiren, David Hare'in siyasal oyunlarından biri olan *Stuff Happens* 'da ulusal ve uluslararası boyutlarıyla varlığını somutlaştırmaya çalıştığı 'yozlaşma' olgusu gibi toplumsal sorunlara parmak basarak var olan durumu betimlemekle yetinir. Bu betimlemede toplum ve birey ilişkisini olanca çarpıklıklarıyla, birbirini tamamlayan ve etkileyen yönleriyle bir bütün olarak ele alan yazar; toplumsal, kültürel, parasal, siyasal, etiksel ve bireysel yozlaşmayı çağdaş insanın ilgisine sunmayı amaçlar.

PERCEPTIONS OF THE INTERNATIONAL DIMENSION OF CORRUPTION IN DAVID HARE'S "STUFF HAPPENS"

Corruption as an inevitable disease worldwide is a human behavior that globally distracts an individual from social reality in every phase of life. As for the political functions, public authority is a common way used leading to corruption which is used as opposed to legal regulations or ethical values pursuing benefits in the process of realizing political administration or policy. David Hare who attempts, etymologically and sociologically, to establish the phenomenon of corruption and places it into the theme of his play "Stuff Happens" through the individual, social, national and international perspectives underlines the social problems such as corruption where he attempts to make it concrete through both national and international aspects and is confined to illustrate the current situation. In this illustration he handles the society and individual conflict through all distortions and influences and finally he aims to draw contemporary human's attention to the phenomenon of individual, social, cultural, monetary, ethical, and political corruption

Anahtar Kelimeler : Yozlaşma, David Hare, Uluslararası Yozlaşma

Key Words :Corruption, David Hare, International Corruption

GİRİŞ

Stoahılarda kısaca ussal düzene uygun olarak kurulmuş olan insan doğasına aykırı olma biçiminde belirtilebilen yozlaşma olgusu, bireysel ve toplumsal düzeyde ele alınabilecek çok yönlü bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçekte olumsuz bir nitelermeyi kapsayan bir değer yargısını ifade eden yozlaşma, insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte, bozulma, bozukluk, ahlak bozukluğu, ahlaksızlık, bozan, yoldan çıkararak, anlamlarında kullanılmaktadır. Yaşamın bir parçası olan bu yargı, kişilere ve kişilerin eylemlerine ilişkin her türlü durum için kullanılabilir. Yozlaşan davranışlar, olması, yapılması beklendiği gibi olmaktan sapmış, tam da olmaması beklenene dönüşmüş davranışlardır. Yozlaşan kişiler, beklenen 'kişi değerlerini' kendi yapıp etmelerinde sergileyemeyen kişilerdir. Yozlaşan kurumlar, kurumun var olma nedenlerine aykırı biçime gelmiş olan, kurumun amaçlarından uzaklaşmış, onlara ters düşmüş kurumlardır. Yozlaşan insan, insan idesinden gittikçe uzaklaşan, insana özgü olanı gerçekleştirmekten çok, insana özgü olmayan yanlarının öne çıktığı ve baskın duruma geldiği insandır.¹

Gelişmiş ya da gelişmekte olan bütün ülkelerin somut gerçeklerinden olan yozlaşma, temelde bir insan davranışdır ve toplumsal bir sorun şekline gelmektedir. Siyasal işlemlere ilişkin olarak, siyasal yönetim ya da politika üretme sürecinde çıkar gözetilerek, yasal düzenlemelere ya da etik

* Yrd. Doç. Dr., Ordu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Yabancı Diller Bölümü, ORDU.

1- Harun Tepe, "Etik Bakış Açısından Yozlaşma", **Felsefelogos: Yozlaşma**, S. 33-34 İstanbul, 2007,s.18.

değerlere aykırı bir biçimde kullanılan kamu yetkisi siyasal yozlaşma çerçevesinde açıklanmaktadır. Siyasal yozlaşma küresel boyutta bir salgın şeklinde dünyanın gündemine girmiş bulunmaktadır. Karşılıklı çıkar sağlama ilişkileri bağlamında çağdaş demokrasilerin seçmen, siyaset adamı, bürokrat, çıkar grupları, yazılı ve görsel basın arasında ulusal ve uluslararası kaynakların yağmalanması kavgasına dönüştüğü değerlendirilmeleri yapılmaktadır. Genel olarak nedenleri tarihsel, kültürel, siyasal, ekonomik, hukuksal, bürokratik ve toplumsal kaynaklı olabilen yozlaşmanın temel nedeni çıkar ilişkisidir. Taraflar yasalara ve kurallara ters olarak kamu kaynaklarını kişisel çıkarları için kullanmakta ve toplumsal yozlaşmaya ortam hazırlamaktadır. Yozlaşmanın oluşum nedenleri ülkeden ülkeye farklılıklar gösterse de kökeninde insanların kendi çıkarlarını önde tutan bir yaradılışa sahip olmaları yatmaktadır. Buna karşılık din, etik, hukuk, gelenek ve törelerin koyduğu kuralların önemi ve etkisinin türlü nedenlerle zayıflatılması, gerek insanın yapısal kusurunun ve gerekse yaşanan değer kaymasının doğurduğu bozuk davranışları kolayca önlenemez duruma getirişi yozlaşmaya yol açan bir başka neden olarak gösterilebilmektedir.

Organik alanı belirleyen bir kategori olarak karşımıza çıkan yozlaşma, çağdaş toplumlarda tarihsel alanda farklı bir anlam ve içerikle neredeyse tüm insanlığı ilgilendiren fenomenleri belirleyen bir kategori olarak gözükmektedir. Bu nedenle küreselleşmeyle ortaya çıkmamış olsa da yozlaşma, küreselleşen dünyanın küresel sorunu olarak nitelendirilebilir.² Yirmi birinci yüzyılda kapitalizmin uzantısı olarak ortaya çıkan ve dünyayı büyük bir köye dönüştürdüğü söylenen küreselleşme, getirilerinin yanında yozlaşmayı tetikleyici bir rol de oynamaktadır. Küreselleşme ile birlikte sanayileşme hız kazanmakta, sanayileşme yoluyla da toplumda yeni kaynaklar ve fırsatlar yaratılmaktadır. Toplum içinde ortaya çıkan birtakım yeni gruplar ve örgütler söz konusu kaynak ya da fırsatları kullanmak için siyasal karar alma sürecinde etkin olmaya çalışmaktadırlar. Bu çıkar grupları kaynak ve fırsatları yasal olmayan yollardan ve gerçek amacı örten türlü nedenlerle kullanmayı yeğleyerek siyasal yozlaşmaya neden olan girişimlerde bulunmaktadır. Küreselleşme ile birlikte başta siyasal kurumlar olmak üzere toplumun her kesiminde yaşanan değişimler sistemde boşluklar meydana getirmektedir. Ulusal ve uluslararası çıkar grupları da bu boşluklardan yararlanmayı fırsat bilmektedir. Bu nedenle siyasal olan girişimlerin yanında, halkın ‘yozlaşma olgusu’ noktasında bilinçlenmesi ve aydınlanması için sanatsal olanın da ortaya konması, yazarların, düşünürlerin, özellikle de sanatların en toplumsalı olarak görülen tiyatro sanatı için uğraş veren oyun yazarlarının bu sorunu yapıtlarında ele almaları yozlaşmanın her türünün ortadan kaldırılabilmesi için kaçınılmaz gözükmektedir.

Çağdaş İngiliz tiyatrosunda, toplumsal sorunları çeşitli yönleriyle ve birbirinden farklı yöntemlerle sahneye aktararak toplumsal bilinç uyandırmaya çalışan ve yozlaşmayı yapıtlarında ciddi bir sorunsal olarak ele alan oyun yazarlarının sayısının çokluğu da bu olgunun ortadan kaldırılabilmesi için çaba gösterildiğinin en açık kanıtıdır. Büyük bir inanç, inat ve özveriyle bu çabayı gösteren yazarların başında ise, oyunlarında yer alan yozlaşmanın siyasal boyutları incelememiz konusu olan David Hare gelir. İkinci Dünya Savaşı sonrası İngiliz tiyatrosunun yetkin kalemlerinden ‘Sir’ ünvanlı David Hare, çağdaş toplumların kanayan yarası olarak gördüğü yozlaşma olgusuyla yakından ilgilenerek, yeryüzünün tinsel çöküşünden söz eder ve yozlaşmayı bir dünya sorunu olarak tanımlar. Siyasal oyunlar yazan ama kendi politik tavrını izleyicilere benimsetmek gibi bir yöntem izlemeyi onlara karşı bir hakaret olarak gören Hare, yapıtlarında sadece ulusal ve uluslararası boyutlarıyla varlığını somutlaştırmaya çalıştığı ‘yozlaşma’ olgusu gibi toplumsal sorunlara parmak basar. Bu betimlemede toplum ve birey ilişkisini olanca çarpıklıklarıyla, birbirini tamamlayan ve etkileyen yönleriyle bir bütün olarak ele alan yazar, toplumsal, kültürel, parasal, siyasal, etiksel ve bireysel yozlaşmayı çağdaş insanın ilgisine sunmayı amaçlar.

Günümüzde, bu durumu nitelemek amacı ile en sık kullanılan söylem, kültür emperyalizmidir. Emperyalizmin bir yöntemi olan kültür emperyalizmi³, en basit tanımıyla, bir ülkenin kendi kültürel değerlerini ve ideolojisini başka bir ülkenin halkına benimsetmesidir. Çok uzun soluklu ola

2- Tüten Anıç, “Küreselleşen Dünyanın Küreselleşen Sorunu Yozlaşma”, **Kocaeli Üniversitesi IV. Uluslararası Felsefe Konferansı Bildirileri**, 11–13 Mayıs 2006, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, No: 254, Kocaeli, 2007, s. 16.

3-John Tomlinson, **Kültürel Emperyalizm: Eleştirel Bir Giriş**, Çev. Emrehan Zeybekoğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999, ss. 44-45.

bilecek bu hareket nesiller boyu sürebilir. Bu süreçte gelişen temel amaç, insanların toplumsal örgütlenmelerine karşı çıkmak, bununla birlikte geleceğini ve geçmişini göz ardı eden ve sadece bugünü yaşamayı hedefleyen insan tipi oluşturmaktır.

Yozlaşmanın hem ulusal, hem de uluslararası alanda öncelikli bir konu haline gelmesi, yozlaşmayla savaşmada ulusların birlikte çaba harcamalarını ve deneyimlerini paylaşmalarını gerekli kılmıştır. Bu yüzden, yozlaşmayla savaşmanın yöntemleri ve izlemleri ülkeden ülkeye farklılık gösterse de bu yolda ciddi uğraşlar verilmektedir. Yozlaşmaya karşı etkin bir çalışma yürütmeyi benimsemeyen çağdaş bir demokrasi örneği yoktur. Yozlaşmayla savaşım bugün dünyanın tüm demokratik ülkelerinin üzerinde anlaşmaya vardığı bir ortak paydadır. Bu girişim tek başına bir kuruma özgü bir nitelik taşımamaktadır. Yozlaşmaya karşı sivil toplum bilincine sahip olunması, halkın yeterince bilinçlenmesi ve halkın katılımının sağlanması, hiç kuşkusuz bu savaşımın etkin olmasını sağlayacaktır. Yozlaşmanın küresel bir boyut kazandığı ve giderek yayıldığı göz önünde bulundurulacak olursa son yıllarda bununla mücadelenin küresel bir hareket biçimine dönüştüğünü söylemek olasıdır.

David Hare'in, ABD ve İngiltere'nin başını çektiği çok uluslu koalisyon kuvvetlerinin askeri bir harekâtla, "bilgisayarlar ve akıllı bombalar ile savaşılan belki de "ilk gerçek yüksek teknoloji savaşı"⁴ olarak tarihe geçen, Irak'a girişinin birinci yıldönümüyle örtüşen günlerde yazıya aktardığı *Stuff Happens*, genel olarak 11 Eylül saldırısından 20 Mart 2003'deki Irak operasyonuna kadar geçen sürede Bush Hükümeti'nin savaşa giden yoldaki taşları teker teker döşemesini ve savaşın ilk günlerini konu alan bir oyundur. Yazar, oyunda, güç ve iktidar ilişkileri doğrultusunda insan yaşamını ve onurunu hiçe sayacak kadar kirlenmiş ve yozlaşmış olan uluslararası ilişkiler ağının bir kesitini eleştirel bir dille sunar. Yirmi dört sahneden oluşan oyunun kahramanları, oyunun doğasına uygun olarak gerçek ve kurgu karakterlerden oluşur. Hare'in bu konu ile ilgili değerlendirmesi dikkat çekicidir:

*"Stuff Happens oldukça yakın bir olayı merkezine almış tarihsel bir oyundur. İçeriğinde yer alan olayların, hem resmi hem de kamusal birçok kaynak tarafından doğruluğu kanıtlanmıştır. Yaşananlar olduğu gibi aktarılmıştır. Öykülemeledeki hiçbir şey bilinçli olarak saptırılmış değildir. Sahneler doğrudan harfi harfine insanların sözlerinden alıntılanmıştır. (?)...Kapılar dünya liderleri ve beraberindekilere kapandığında, işte o zaman hayal gücümü kullandım. Bu elbette ki bir oyun, bir belgesel değil..."*⁵

Bush Kabinesi'nden Birleşmiş Milletler temsilcilerine, Saddam Hüseyin'den Tony Blair'e kadar geniş bir yelpazede gerçek kahramanlar ve "kabine dışından insanların yorumlarını aktaran; 2003'teki savaş öncesi hazırlık sırasında seyircilerin veya çağdaşlarının söylediklerini ya da düşündüklerini hatırlatarak içeriği bütünüyle gerçek ve ilgili tutan" beş kurgusal karakter bulunan oyunda, bu kişilerin gerçek konuşmalarının yanı sıra kapalı kapılar ardında geçtiği varsayılan diyaloglar da yer alır. Oyununu, "tarihsel bir eser"⁶ olarak niteleyen David Hare'e, Donna Soto Morettini tarafından destek verilir:

*Oyun Hare'in de tanımladığı gibi bir parça tarihsel düş gücü, bir parça da çeşitli anahtar oyuncular tarafından yapılan kamuoyu açıklamalarından doğrudan alıntıdır. Ama bu Stuff Happens'ı kısmen de olsa belgesel tiyatro sınıfına sokmaz.*⁷

Irak Savaşı öncesi ve sonrasını kapsayan süreçte tartışmalı açıklamalar yapan Bush'un Savunma Sekreteri Donald Rumsfeld, 11 Nisan 2003'te oyuna isim ve esin kaynağı oluşturamayan açıklamayı yapar:

4- Tamar Liebes, 'Dur Warffheir War: Comparing the Intifadeh and the GulfWar on U.S. and Israeli Television, Critical Studies in Mass Communication, Mart 1992, Cilt: 9.

5- David Hare, **The Author's Note, Stuff Happens**, Faber and Faber, London, 2004, s.vi.

6- Hare,a.g.e.,s.vi.

7- Dona Soto Morettini, "Trouble in The House: David Hare's Stuff Happens", **Contemporary Theatre Review**, Vol15-3, 2005, s.314.

*Ayaklanmalar ve sorunlarla karşılaştığımızda şehirlerimize ne olacağını bir düşünün. Stuff Happens (zırlı kopar)! Bu bir tür düzensizliktir, özgürlüğün düzensizliğidir. Ayrıca özgür insanlar kendi yaşamlarını sürdürmek ve mükemmel şeyler yapmak konusunda özgürdürler. Burada olacak olan da budur.*⁸

Dünyaca, ‘Süper Güç’ olarak adlandırılan, ekonomik açıdan dünyanın en gelişmiş ülkeleri arasında başı çeken bir konumda olan ve Birleşmiş Milletler sürekli üyesi bir ülkenin yönetiminin en tepesindekilerden bir yetkilinin; yıllardır kan ve gözyaşından arınamamış, şiddetin ve ölümün sıradanlaştığı bir coğrafyada olup bitenlerden bu şekilde yüzeysel bir biçimle söz etmesi, dünyanın yazgısını elinde tutanların, insani yıkımlara bakış açılarının güçlerini arttırma ve iktidarlarını genişletme uğruna ne denli yozlaştığının göstergesi olması açısından düşündürücüdür. Hare, çıkış noktasını ‘stuff happens’ olarak belirler, savaşa bakış açısını - hele böylesine kirli bir savaşa – Bush kabinesine karşı olan tutumunu açığa çıkarır. Bu konuda Timothy James Hamilton görüşünü kendi bakış açısı ile yansıtır:

*Hare oyun metnini görev tamamlandı, geliştirin onları, özgürlük krallığına yol verin (Irak savaşının ilk dönemlerindeki bütün popüler tutucu sloganlar) olarak adlandırsaydı, doğrusu seyirci çok farklı bir oyun beklentisine girebilirdi. Ama yazar izleyicisini insan yaşamına en küçük bir saygı belirtisi bile taşımayan bir kabine hakkındaki bir oyuna hazırlayarak, binlerce insanın ölümünü lanetli bir ifade ile açıklar : ‘zırlı kopar’.*⁹

Oyun genel anlamda, Bush ve “dünya tarihinin belki gelmiş geçmiş en büyük dezenformasyon kampanyasının organizesinde başı çeken, kendilerine ‘neo-con’ adını veren kafadarlar”¹⁰ kabinesi çevresinde şekillenir. Genellikle sakarlıkları, gafları ve esprili biçimi nedeniyle medya tarafından karikatürize edilerek betimlenen George W. Bush, Hare tarafından daha durağan ve güçlü tasvir edilir. Bush, oyunda, demokrasi ve özgürlüklerin beşiği olma savında olan bir ülkenin seçimle iş başına gelmiş başkanı değil bir ortaçağ imparatorluğunun hükümdarı gibidir. Bush yönetiminin, meseleyi, ‘demokrasi’ ve ‘özgürlük’ söylemiyle tüm süsleme gayretlerine rağmen Irak savaşının tarihe ‘yalan yanlış bahanelerle gerçekleştirilmiş içten pazarlıklı bir hegemonik teşebbüs’ olarak geçmesi bir gerçektir.

‘Hare, Amerikan yönetim biçimindeki aksaklıkları yönetim kademesinin yozlaşmış yapısını, uluslararası konulardaki bencil ve hak tanımaz tutumunu seyirciye sezdirme çabasıdadır. Zaman zaman bu duruma göndermeler yaparak demokrasi ve özgürlüklerin ana vatani, birbirinden farklı kültürlerin kaynaşma noktası olarak görülen büyük bir dünya gücünün bu özellikleri -silah zoruyla da olsa- ihraç etmek isteyen seçilmiş başkanın kendi sözleriyle açıklamaya çalışır. Bu çaba Bush’un ağzından sahneye yansır:

*Ben kumandanım – açıklama gereği duymuyorum. Ağzımdan çıkanları neden söylediğimi açıklama gereği duymuyorum. Bu başkan olmakla ilgili ilginç bir şey. Belki bir başkasının bir şeyi neden söylediğini bana açıklaması gerekebilir. Ama ben hiç kimseye bir açıklama borçlu olduğumu hissetmiyorum.*¹¹

Bu sözleri dile getiren, zamanında bütün dünyaya korku salmış imparator Büyük İskender değil demokratik bir ülkenin başında olan saydam yönetim anlayışının gereği olarak yaptıkları nedeniyle uluslararası ve ulusal kamuoyuna hesap vermesi gerekli olan bir başkandır. Hare, Irak’ı geçerliliği olmayan çeşitli nedenlerle işgal eden Bush’un bu ‘kendine demokrat’ ikiyüzlü tutumunu gözler önüne serer. Hare, Bush’un sıklıkla kullandığı dinsel imgeler, söylemler ve vurgulara da göndermelerde bulunur. Yazar, Bush’un işgal başladıktan sonra Filistinli liderler karşısında yaptığı, “Tanrı bana El - kaide’yi vurmamı söyledi ve ben de onları vurdum. Sonra beni Saddam’ı devirmekle görevlendirdi ve

8- Speech of Rumsfeld on eleventh of April, 2003, David Hare, Stuff Happens, s.3.

9- Hamilton, **Terrorism, Government**, Post 9/11 Docudrama, s.13.

10- A. Rana Aslanoğlu, **Kent, Kimlik ve Küreselleşme**, Asa Kitabevi, Bursa, 1998,s.124.

11- Hare, Stuff Happens, s. 9.

ben de yaptım”¹² şeklindeki konuşmasını yüz binlerce insanın hayatını yitirdiği bir savaşın başlangıç nedeni olarak oyuna yansıtır. Amacı, gerçekleştirilen müdahalenin haksızlığını izleyiciye anlatmanın yanı sıra dinin bu şekilde siyasete alet edilerek yozlaştırılışını eleştirmektir. Bush’un dile getirdiği bu sözler, açıkça ‘absürt’ olarak tanımlanabilir.

Hare, *Stuff Happens*’ın üçüncü sahnesine kadar oyunun geri kalanında da kullanacağı gibi, Brecht’in, oyuncuların seyirciyle onlara yüzü dönük olarak iletişim kurduğu ‘aktör-anlatıcı’ yöntemini kullandıktan sonra sahneye, oyunda ‘şahinlere’ karşı uluslararası konularda diplomasiyi savunan, savaşı “son sığınak”¹³ olarak gören Colin Powell gelir. Powell dışişleri bakanı olarak Irak müdahalesi öncesinde Bush kabinesinin en barış yanlısı üyesi olarak dikkat çekmiştir. Hare, o dönemi anlatan bir oyunda bu durumu atlamaz ve Colin Powell’ı savaşa girmek için gerçekten ikna edici nedenler arayan politikacı görünümüyle Bush hükümetinin etik değerlerden yoksun yozlaşmış vicdanı konumunda betimler. Donna Soto Morettini, Powell’ın oyundaki konumunu ele alır:

*Stuff Happens açıkça Colin Powell’in maceraları olarak özetlenebilir çünkü hemen hemen George W. Bush’un göreve başlamasından Mart 2000’de Irak savaşının ilan edilmesine kadar geçen sürede o çeşitli politik aktörler üzerinde kısıtlama ve diplomasiyi anlatmanın yollarını arıyor.*¹⁴

Colin Powell, oyuna, uluslararası konularda hukuk tanımaz ve insan yaşamını yok sayacak kadar çıkarıcı politikalara sahip olan yoz ülkülerini somutlaştırmaya çalışan Bush hükümetine gerçekleri açıkça ve cesurca dile getiren bir turnusol kâğıdı olma göreviyle konumlanır. Hamilton, bu savı, bir adım daha ileri götürerek, “Hare birdenbire ‘son sığınak’ doktrini meslektaşları tarafından reddedilen Powell’ı betimleyerek oyununun ana çatışmasını yaratır”¹⁵ değerlendirmesini sunar.

Kasım 2001 tarihinde Amerikan Başkanı George W. Bush, Irak’ın Birleşmiş Milletler silah denetçilerinin Irak’a dönüşünü reddetmesi halinde, bu ülkenin teröre karşı savaş kapsamında bir sonraki hedef olabileceğini söyler.¹⁶ Amerikan Hükümeti’nin saldırgan politikalarının ironik bir dille eleştirisini oyunun merkezine alan Hare, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin savaş öncesi tutumuna da değinmeden geçmez. ABD’nin, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin vazgeçilmez bir üyesi olarak bu sorumluluğunun bilincinde olmadığı hatta yeri geldiğinde bu yetkisini kendi çıkarları doğrultusunda kötüye kullanabileceği görüşünü seyirciye anlatma isteği açıkça görülür.

Bush Hükümeti’nin, Amerikan ve dünya kamuoyunu savaşa hazırlama girişimleri, Saddam’ın sahip olduğunu ileri sürdükleri silahlarla sınırlı değildir. Ayrıca, “Irak’ın kimyasal silah ve biyolojik silahları üzerine savaş bittikten sonra dahi vurgu yapılmasıyla, Saddam’ın ve Irak ordusunun aslında olduğundan daha güçlü olduğu izlenimi”¹⁷ yaratılır. Hare, diğer araçları ve argümanları da seyircisine bir şekilde anlatmak ister. Hare’in konuşturduğu kişi, “Saddam’ın Dünya Ticaret Merkezine yönelik saldırılarda doğrudan yer aldığına dair büyük oranda ihtimal var.”¹⁸ sözleriyle, Amerikan Savunma Bakanı yardımcısı Paul Wolfowitz olur.

Yanlışlığı defalarca kanıtlanmış bu tezin, konuşmalarda geçmesinin ilk nedeni, kitle imha silahları savının absürtlüğünü anımsatmak, diğeri ise Amerikan Yönetiminin, evlatlarını ne tür argümanlarla yozlaştırarak kaynayan kazan Orta Doğu’ya yolladıklarını ortaya koymaktır. Toplumda, “dönemin belirleyici aktörü olan terörün artık devletsizleştiğini ve terör kavramının küresel olduğunu, terör ve silahlı müdahale gerekliliği algısının yerleşmesinin diğer bir aracı”¹⁹ da yine Bush Yönetimi’nin müdahale öncesi sıklıkla dile getirdiği ‘teröre karşı savaş’ stratejisidir.

Hare, Amerikan toplumunda o dönemlerde karmaşa yaratan bu sloganın Bush Hükümeti tarafından üretilen, kamuoyunu savaşa hazırlama argümanı oluşunun altını çizer. Oyunda, uluslararası politikanın yozlaşmış bileşenlerinin -çoğu kez kendi unsurlarının kamuoyu önünde yaptığı konuş

12- Hare, *Stuff Happens*, s. 118

13- Hare, *Stuff Happens*, s.5.

14- Morettini, “Trouble in The House”, s.16.

15- Hamilton, *Terrorism, Government, Post 9/11 Docudrama*, s.16.

16- Yavuz Korkut, “Irak Kronolojisi ve Savasın Güncesi”, Der. Ümit Özdamak, Sedat Laçiner, Serhat Erkmen, *Irak Krizi: 2002-2003*, Asam Yayınları, Ankara, 2003, s. 421.

17- Tamar Ucbes, ‘Dur Warffheir War: Comparing the Intifadeh and the Gulf War on U.S. and Israeli Television’, *Critical Studies in Mass Communication*, Mart 1992, Cilt: 9, No: 1, s.49.

18- Hare, *Stuff Happens*, s.101.

19- Esen Kunt, “Küresel Terör Dönemi”, <http://www.istanbul.edu.tr/iletim/71/haberler/g4.html> 02.09.2009

malarla da açığa çıkarılışı, ABD üst yönetimi ve BM ile sınırlı değildir. Hare, ABD dış politika yaklaşımlarını ve Irak olayını merkeze alarak ABD'nin doğrudan ve dolaylı yoldan ilgilendiği uluslararası sorunlara değinir. Bunlardan bir tanesi Amerika'nın 1960'lı yılların ikinci yarısı ve 1970'lerin ilk yarısında başını ağrıtan en önemli şey Vietnam Savaşıdır. Amerikan yönetimi ve ordusunun körfezde kazanılacak bir başarıyla kısmen de olsa Vietnam Savaşının izlerini silebilmeyi (Vietnam sendromu)²⁰ amaçladığı iddia edilen bu savaş aracılığı ile Hare, Vietnam savaşı ve Irak savaşı arasında buna benzer bir koşutluk kurar. Powell, üçüncü sahnenin başlarında Vietnam savaşında “kesin bir davranış, kesin bir kuşku” sezdiğini söyler ve bunu daha sonra açımlayarak, “Savaş politikanın son sığınağı olmalıdır”²¹ değerlendirmesinde bulunur. Yazar, bir kez daha ABD'nin uluslar arası alanda oluşturduğu kural tanımazlığı; insanların canlarına, mallarına ve hayatlarına olumsuz etki etmiş bir müdahalesine Powell aracılığıyla değinir. Elli bininin üzerinde Amerikan gencinin öldüğü, “En kanlı yıl”²² olarak nitelenen Vietnam Savaşı'yla Irak Savaşı sonunda yaşanabileceklerle ilgili bir şeyler anlatmak istemektedir. Timothy James Hamilton, bu durumu şu şekilde ele alır:

*Hare, günümüzde hayli popüler ve tartışmalı bir karşılaştırma olan günümüz Irak sorunlarını ve tarihi Vietnam sorunlarını sıraya koyar. Bu karşılaştırma ana karakter sahneye giriş yaptığı anda Hare'in tezini ortaya koyar: Nitekim ABD'nin Vietnam Savaşı'na girişi binlerce bölüğün hayatlarına mal olan ve ABD'nin dış dünyadaki algısını sekteye uğratan ihtiyatsız bir hareketti, aynen Irak'ta olduğu gibi.*²³

Hare, koalisyon güçlerinin diğer ortağını da göz ardı etmez. Oyunda hatırı sayılır bir pay da, o dönem İngiltere Başbakanı olan İşçi Partili Tony Blair'e ayrılmıştır. Blair, Stuff Happens'da Bush'un tersine öz güveni oldukça düşük, ABD politikalarının yörüngesinde hareket eden bir figür olarak karşımıza çıkar. “İnancım beni özgür kılar... İnancım beni diğerlerinin sevmeyebileceği kararlar almam için özgür kılar.”²⁴ söylemini yaşantısının odağına yerleştiren kararlı Bush karşısında, kişisel dış politika danışmanı David Manning'den “bir tür dosya... Irak'ın kitle imha silahları geliştirmesinin ve kullanmasının tehlikeleri hakkında”²⁵ gibi zayıflığını ve hatta bir dönemler mizah sayfalarında karikatürize edildiği şekliyle, Bush hükümetinin kuklası konumunda olduğunu ortaya koyan bir tutum sergiler. “Terör örgütlerinin, kitle imha silahları yapımında kullanabilecekleri materyallere ve araçlara erişme veya bu silahları satın alma kapasitelerini artırma”²⁶ ihtimalini savunan Bush'a göre, savunduğu şeyler doğru olsa da olmasa da, ‘inançlı’ bir duruş sergilerken, bir zamanlar üstünde güneş batmayan imparatorluk olarak nitelenen İngiltere başbakanı ise zayıftır; hatta açıkça danışmanından gerçekte var olmayan bir dosya isteyecek kadar da günü kurtarmak telaşındadır. Birleşmiş Milletler, ABD ve İngiltere arasındaki çıkar ilişkileri gözetilerek kurulmuş uluslararası ilişkiler zincirinin yozlaşmış halkaları izleyicinin tam karşısındadır.

Hare, Birleşmiş Milletler, ABD ve İngiltere hakkında konuşurken, iktidarı döneminde coğrafyasına kan ve gözyaşı getirmiş Saddam Hüseyin'i de eleştiri süzgecinden geçirmeyi ihmal etmez. Kurgusal karakterlerden biri olan ve savaşı haklı gören bir İngiliz gazeteci, “Saddam Hüseyin Ürdün dışında kalan, komşularının tümüne saldırdı... Bugüne değin acı çeken insanlar şimdi daha az acı çekiyorlar”²⁷ görüşünü dile getirir. Yazar, satır aralarına Saddam'ın da iktidar için güç kullanma eğiliminde bir başkan olduğu düşüncesini sıkıştırarak yaşanan yozlaştırıcı süreçten sorumlu olan herkese payına düşeni bölüştürür.

Oyunun son bölümü, yalnızca bir kurgusal karaktere ayrılmıştır. Son söz Iraklı bir sürgüne verilir. Oyun boyunca ABD'nin Irak yaklaşımını temele oturtturarak, bu ülkenin kurmuş olduğu ‘para, güç ve iktidar’ merkezli yozlaşmış uluslararası ilişkiler ağını Peter Ansorge'nin, “görünürde ne bir iki yüzlülük, ne de karakterlerin özel ve kamuya açık tarafları arasında gerçekten dikkate değer herhangi

20- Edward Said, **Culture and Imperialism**, London, Vintage, 1993,s.158.

21- Hare, Stuff Happens., s.5.

22- Mehtap Şimşek, **Türk Basımında Vietnam Savaşı: Ulus Gazetesi Örneği**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, sayı 42, 2008,s.317.

23- Hamilton, Terrorism, Government, Post 9/11 Docudrama, s.21.

24- Hare, Stuff Happens, s.9.

25- Hare,a.g.e., s.45.

26- Jean-Marie Guéhenno, “The Impact of Globalization on Strategy”, **Survival**, Vol. 40, No. 4, 1998-99, s.11.

27- Hare, Stuff Happens., s.15-16.

bir çatışma yok. Bu cumhuriyetçiler bizlere tam olarak ne olduklarını ve neye inandıklarını söylüyorlar²⁸ ifadesinde görmek olasıdır. Var olan çıplak gerçekliği aktaran Hare, son sözü haklarında çok konuşulan, planlar yapılan, ancak kolay kolay söz hakkı tanınmayan Irak halkına bırakır. Bir coğrafyanın gerçek sahipleri olan halkın sesine kulak veren Hare, oyununu Irak halkının sözcüsü konumunda olan, Iraklı sürgünün sözleri ile Irak halkının çektiği acıları yansıtmayı, savaşın ikiyezülülüğünü ortaya koymayı ve Iraklıların yazgılarını kendi ellerine almalarının gerekliliğini vurgulaması bakımından da bir manifesto niteliği taşır.

Ülkemi yirmi yedi yıl önce terk ettim. Diktatörün yıkılmasını özlemlerle bekledim. Sürgünde, bunun için uğraştım. Sonra Donald Rumsfeld çıkıp 'zırlı kopar' dedi. Bunu bugüne kadar duyduğum en ırkçı açıklama olarak algıladım... Ve şimdi Amerika'nın kayıpları sayılıyor, sayıları kaydediliyor, tabutları bayraklara sarılıyor. Peki, bugüne kadar kaç Iraklı öldü? Kaç sivil? Hiçbir gösterge verilmiyor. Ölülerimizin sayısı bile bilinmiyor. Birçoğumuz Saddam Hüseyin'e karşı çıktı. Çünkü o insanlara zarar verdi ve kim Iraklı masum insanlara zarar verirse bundan sonra da aynı dirençle karşısında olurum ve olacağım. Söylemek istediğim, deyiş yerindeyse, Irak çarpmışa gerildi. Saddam'ın günahları, on yıllık yaptırımlar, işgal ve şimdi de isyan tarafından. Temelde bu yalnızca yenilmiş bir ülkenin öyküsü. Ama yapılanlar büyük bir günah. Kendi kendini yönetmekte başarısız oldu. Ve bu durum ülkedeki en kötü insanın yönetimi ele geçirmesine yol açtı. Bir ülkenin liderinin olumsuz tutumu o ülkenin kendi eksikliğidir. İnsanlar bana, "Bak, Amerika'ya söyle diyorlar. Ben de onlara, 'güveninizi yanlış kişiye veriyorsunuz' diyorum. Amerika'dan ya da başka hiç kimseden sizin için bir şey yapmasını istemeyin. Eğer siz kendi kendiniz için bir şeyler yapmazsanız, karşı karşıya kalacağınız durum şu an yaşadıklarınızdan farklı olamaz."²⁹

Bu son sözlerle yazar önemli bir soruna parmak basarak şimdiye kadar duyguları ve düşünceleri yok sayılan Irak halkının çığlıklarına kulak vermenin önemine değinir ve izleyicilerin perde kapandıktan sonra, 'Irak'ta yozlaşan uluslararası siyaset nedeniyle insanlığın vardığı nokta Amerika ve İngiltere siyasileri için ne anlama gelmektedir?', 'Bush denetimine girip Bush'laşan İngiliz hükümeti gerçekten kendi ülkesinin halkını temsil etmekte midir?' yoksa 'Blair kendi politik çıkarları için mi Bush ile yan yana gelmiştir?' sorularına yanıt aramalarını ister gibidir. Çünkü işgal için günümüzde geçerliliğini yitirmiş ve Irak'ta olmadıkları kanıtlanmış kitle imha silahlarının varlığını, demokrasiyi bahane edip, dinsel değerleri kullanarak doğrudan Tanrı'dan aldığını belirttiği talimatla Ortadoğu'ya uzanıp 'Irak'ı çarpmışa geren' başkan Bush ve ekibi, David Hare'in gözünde, siyasal yozlaşmanın uluslararası boyutunun en çarpıcı örneklerinden biridir.

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Avrupa ve dünya ortamının kasvetli yıllarının duyarlılığını yansıtan, siyasal bir düzlemde yapıtlar üreten David Hare, oyunlarına günümüz dünyasında, bireysel, toplumsal ve siyasal arenada yaşanan ve gittikçe içinden çıkılmaz bir duruma gelen etik yozlaşmayı konu alır. Yazar, bireyleri dünya gerçekliğinden ve insan olma özünden yabancılaştırarak başkalaştırdığına inandığı 'yozlaşma' olgusunun temelinde, insan doğasına uygun olmayan siyasal sistemleri, kurumları, kendi çıkarlarının ardına düşen yöneticileri ve politikacıları gösterir. Yozlaşmış uluslararası ilişkiler ağının sergilenmeye çalışıldığı oyunlardan biri olan ve Irak'ın işgalinin ardından yazılan *Stuff Happens* adlı oyununda, Amerika ile İngiltere başta olmak üzere kendilerini Batılı ve uygar olarak niteleyen devletlerin, sözde kalan demokrasiyi götürmek ve barış ortamını sağlamak bahanesiyle bir enerji koridoru olan Ortadoğu'ya yerleşmek için işgal ettikleri toprakların gerçek sahiplerine uyguladıkları şiddet, zorbalık ve vahşet gündemdedir. Irak işgalini başlatan ve gerçek kişilerin kendi isimleriyle oyun içerisinde yer aldığı *Stuff Happens* zorunlu olmadıkça savaşın cinayet olacağı görüşünü yineleyerek, Irak'ın işgalinin gerçek nedenlerini göstermeye çalışır.

28- Peter Ansorge, 'stopping for lunch', *the political theatre of David Hare, içinde, The Cambridge Companion to David Hare*, edited by Richard Boon, Cambridge University Press, 2007, s.93.

29- Hare, *Stuff Happens*, ss.119-120.

KAYNAKLAR:

- Ansorge, Peter, 'stopping for lunch', the political theatre of David Hare, içinde, The Cambridge Companion to David Hare, edited by Richard Boon, Cambridge University Press, 2007, s.93.
- Aslanoğlu, A. Rana, Kent, Kimlik ve Küreselleşme, Asa Kitabevi, Bursa, 1998,s.124.
- Erkmen, Serhat, Irak Krizi: 2002-2003, Asam Yayınları, Ankara, 2003, s. 421.
- Guéhenno, Jean-Marie, "The Impact of Globalization on Strategy", Survival, Vol. 40, No. 4, 1998-99, s.11.
- Hare, David, The Author's Note, Stuff Happens, Faber and Faber, London, 2004, s.vi.
- Israeli Television', Critical Studies in Mass Communication, Mart 1992, Cilt: 9, No: 1, s.49.
- Korkut, Yavuz, "Irak Kronolojisi ve Savasın Güncesi", Der. Ümit Özdamak, Sedat Laçiner, Kunt, Esen, "Küresel Terör Dönemi", <http://www.istanbul.edu.tr/iletim/71/haberler/g4.html> E.T.02.09.2009
- Morettini, Dona Soto , "Trouble in The House: David Hare's Stuff Happens", Contemporary Theatre Review, Vol15-3, 2005, s.314.
- Said, Edward, Culture and Imperialism, London, Vintage, 1993,s.158.
- Sedat Erkmen, Irak Krizi: 2002-2003,Asam Yayınları, Ankara,2003,s.241.
- Şimşek, Mehtap, Türk Basınında Vietnam Savaşı: Ulus Gazetesi Örneği, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, sayı 42,2008,s.317.
- Tamar, Liebes, 'Dur Warffheir War: Comparing the Intifadeh and the GulfWar on U.S. and Speech of Rumsfeld on eleventh of April, 2003, David Hare, Stuff Happens, s.3.
- Tamar, Ucbes, 'Dur Warffheir War: Comparing the Intifadeh and the Gulf War on U.S. Liebes. and Israeli Television, Critical Studies in Mass Communication, Mart 1992,Cilt: 9.
- Tepe, Harun. "Etik Bakış Açısından Yozlaşma", Felsefelogos: Yozlaşma, Sayı 33-34, Felsefelogos Yayınları, İstanbul, 2007,s.17.
- Tomlinson, John, Kültürel Emperyalizm: Eleştirel Bir Giriş, Çev. Emrehan Zeybekoğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul,1999,ss.44-45.
- Tüten, Anıĝ, "Küreselleşen Dünyanın Küreselleşen Sorunu Yozlaşma", Kocaeli Üniversitesi IV. "Uluslararası Felsefe Konferansı, 11-13 Mayıs 2006, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, No:254, Kocaeli, 2007, s. 16.